

OBSAH :

PREDNÁŠKA CEQLS :

Vyselektujú trhové sily tie najlepšie peniaze? George Selgin

KONZERVATIVIZMUS :

Spomienky na Margaret Thatcher Ivan Kuhn

VEREJNÁ KOMISIA :

O skutočnom duálnom modeli vzdelávania Zuzana Zimenová

GLOSA :

Nad Súmračnou sa blýska Dušan Sloboda

VYSELEKTUJÚ TRHOVÉ SILY TIE NAJLEPŠIE PENIAZE?

George Selgin

Podľa Carla Mengera, zakladateľa rakúskej ekonomickej školy, sú peniaze výsledkom spontánneho vývoja, teda ľudského konania, nie ľudského zámeru.

Podľa Mengerovej teórie tí, ktorí chceli obchodovať, narazili na obmedzenia priamej (barterovej) výmeny a následne experimentovali s nepriamou výmenou. Ponúkali tak statky, ktoré neboli predmetom ich skutočných preferencií v nádeji, že budú lepšie obchodovateľné ako čokoľvek iné, s čím začínali predtým. Podstupujúc tieto experimenty, obchodníci neúmyselne podporovali „obchodovateľnosť“ tých statkov, s ktorými experimentovali, rozširujúc ich trh, hoci len nepatrne. Následne boli ďalší obchodníci čoraz ochotnejší skúsiť obchodovanie s tým istým tovarom. Časom sa určité statky stali čoraz obľúbenejšie ako výmenný prostriedok, zatiaľ čo iné zo súťaže vypadli alebo sa do nej nikdy ani nedostali. Proces sa končí vtedy, keď sa jeden statok stane univerzálne akceptovaný ako výmenný prostriedok.

Tak sa môžu spontánne vyvinúť peniaze. Budú však takto vzniknuté peniaze tými najlepšími možnými? Ak, ako tvrdia mnohí ekonómovia, tými najlepšimi možnými peniazmi majú byť neplnohodnotné fiat peniaze (editorská pozn.: nekryté a za komodity nezameniteľné symbolické peniaze, obiehajúce ako zákonné platidlá), regulované centrálnymi inštitúciami, tak odpoveď by znela „nie“. V skutočnosti sú však tieto peniaze, s ktorými sa stretávame každodenne dnes, tým typom peňazí, aký sa nemôže vyvinúť spontánne. Už len preto nie, že ak by taká vec ako fiat peniaze existovala v predmonetárnom „prirodzenom stave“, nikto by o ne nemal záujem. Nikto by nebol taký pochabý, aby sa pre ne rozhodol a považoval ich za obchodovateľnejšie ako je hociktorá iná ozajstná komodita. Lepšou voľbou by bola dokonca aj zmrzlina.

Predpokladajme však, že najlepšími peniazmi sú peniaze komoditného typu. Pod-

poria to Mengerove evolučné sily? Menger netvrdil, že to tak je, proces evolúcie, ktorý popísal, však tomu dáva veľkú nádej. Veď každý obchodník začína tým, že odhaduje, čo by chceli iní obchodníci (a najmä tí, ktorí majú nejaký požadovaný tovar). Nikto nemyslí na to, že si vyberie efektívne peniaze. Samozrejme, tak nepraktický tovar ako zmrzlina, by asi neprešiel. Náklady na udržanie jej stavu totiž prevážia akúkoľvek obľúbenosť, akú by si mohla získať. Iba blázon by staval na niečo tak rýchlo sa kaziace. Ani iné statky, s ktorými sú problémy so skladovaním, deliteľnosťou a rovnorodosťou, by neuspeli ako peniaze. Statok, ktorý sa nehodí ako výmenný prostriedok, by v tomto procese neobstál.

Ekonómiky, ktoré „vyselektujú“ efektívnejšie peniaze, budú za inak rovnakých podmienok rásť rýchlejšie

Aj tak však zostáva dlhý zoznam kandidátov, vrátane niektorých, ktoré sa môžu ukázať ako veľmi vzdialené od ideálu, pokiaľ by boli prijímané ako peniaze. Dôkazom je dlhý zoznam komodít, od soli a tabaku po mušle a vtáčie perá, ktoré sa v dávnych spoločnostiach používali ako peniaze. Predstavme si však, akú spúšť by narobila v ekonomike postavenej na tabakovom štandarde napríklad tabaková pleseň.

Musíme teda konštatovať, že s trhovými silami nemožno počítať pri vzniku zdravých peňazí? Nie nutne, lebo Mengerova teória nám iba popisuje prvé, podstatné kroky tohto procesu evolúcie. Ak, ako indikujú dôkazy podporujúce túto teóriu, sa vyvinú rôzne druhy peňazí navzájom nezávisle na rôznych miestach, tak tie ekonomiky, ktoré

„vyselektujú“ efektívnejšie peniaze, budú za inak rovnakých podmienok rásť rýchlejšie. Rozmach obchodu zasa spôsobí, že predtým izolované ekonomiky sa spoja, aby mengerské sily opäť presadili peniaze „väčších“ obchodných partnerov nad tými, ktoré používajú ich menší rivali. Takto konkurencia a obchod spoločným pôsobením postupne zlikvidujú tie najhoršie peniaze a nechajú prežiť len tie najvhodnejšie.

Presadia sa tak napokon tie najlepšie komoditné peniaze? Žiaľ, najlepšia komodita nemusí patriť medzi tie, z ktorých sa vyvinuli peniaze na začiatku. Dokonca aj keby medzi ne patrila, môže sa stať, že prehrá s horšími peniazmi, ktoré boli vybrané v ekonomike, ktorá bola veľká na to, aby s touto komoditou začala. Napokon, ekonomika môže byť sama „zablokovaná“ v štandarde, ktorý, aj keď bol pôvodne efektívny, už takým prestal byť. Takýto neefektívny výsledok je v úplnom súlade s Mengerovou teóriou.

A čo zlato, ktoré v súčasnosti vládne v rámci komoditného typu peňazí? Bolo príkladom takéhoto nešťastného výsledku alebo bolo v skutočnosti tým najlepším z najlepšieho? Zodpovedať túto otázku znamená posúdiť každý jeden alternatívny komoditný štandard. Mengerova teória nám iba umožňuje konštatovať, že zlato bolo ak nie najlepšou, tak určite nie jednou z najhorších možností. A to zo spätného pohľadu môže stačiť, aby sme ho presadzovali.

Autor je profesor ekonómie na University of Georgia (USA).

Na pozvanie KI prednáša dňa 13. mája 2013 v Bratislave a dňa 14. mája 2013 v Košiciach v rámci cyklu CEQLS.

Preložil Svetozár Gavora, spolupracovník KI.

SPOMIENKY NA MARGARET THATCHER

Ivan Kuhn

V čase, keď bola Margaret Thatcher premiérkou Veľkej Británie, som žil v komunistickom Československu, v ktorom vtedy neexistoval internet ani sloboda tlače. Mohol som sa teda dozvedieť iba to, čo o nej písali a hovorili socialistické médiá. Prípadne, ak rušičky nešli na plný výkon, tak to, čo o nej hovorili na vlnách Rádía Slobodná Európa.

Keď som sa po páde komunistického režimu dostal v deväťdesiatych rokoch do Británie, „Železná lady“ už nebola ani vo vláde ani v dolnej komore parlamentu. Margaret Thatcher som si asi prvýkrát všimol v roku 1982 vďaka vojne o Falklandské ostrovy, ktorú médiá v Československu venovali pomerne veľa pozornosti. Druhýkrát som si britskú premiérku všimol v rokoch 1984-85 počas štrajku baníkov, ktorému komunistické médiá venovali tiež veľa pozornosti. Ale najväčší dojem na mňa Železná lady urobila v roku 1987, keď poskytla rozhovor sovietskym médiám. Sledoval som ten rozhovor v maďarskej štátnej televízii, pretože, pokiaľ ma pamäť neklame, československá štátna televízia tento rozhovor v plnom znení neodvysielala. A bol som fascinovaný. Margaret Thatcher s anglickým pokojom vecne odpovedala na otázky troch sovietskych novinárov. A napriek sovietskej „presilovke“ tento rozhovor argumentačne vyhrala. Zrejme som v tej chvíli nebol jediný, kto túžil mať takúto osobu na čele štátu, v ktorom žijem.

Privatizačná vlna

Margaret Thatcher sa najčastejšie spája s masívnou vlnou privatizácie, ktorá v Británii prebehla v čase, keď bola premiérkou. Táto privatizácia bola jedným z dôvodov tvrdej kritiky Margaret Thatcher najmä zo strany ľavice, ktorá namietala, že dôjde k presunutiu majetku „ľudu“ (štátu) do rúk veľkých korporácií alebo niekoľkých bohatých ľudí. Opak je však pravdou. Privatizácia štátneho majetku umožnila obrovskému množstvu obyčajných občanov Británie stať sa skutočnými a nielen fiktívnymi vlastníkami pôvodne štátnych firiem.

Kým v roku 1979, keď bola Margaret Thatcher prvýkrát zvolená za britskú premiérku, iba tri milióny Britov vlastnili akcie nejakých firiem. Koncom osemdesiatych rokov vlastnil akcie jeden zo štyroch Britov, teda dvanásť miliónov dospelých britských občanov. Drvivá väčšina týchto firiem po privatizácii začala fungovať lepšie, ako v časoch štátneho manažmentu, čo sa premietlo aj do ziskov z dividend, ktoré išli do vreciek miliónov Britov a nie iba do vreciek horných desaťtisíc, ako sa nám doteraz snažia nahovoriť ľavičiar.

Počas svojho štúdia na University of Kent v Canterbury som sa medzi vyučujúcimi stretol prevažne s kritikou pôsobenia Margaret Thatcher. Napríklad s kritikou už spomínanej privatizácie. Ale keď som sa svojich britských prednášajúcich spýtal, či napríklad sprivatizovaný British Telecom funguje horšie ako v časoch keď bol štátnou firmou, museli neochotne priznať, že kým za čias štátom

spravovaných telekomunikácií sa na zavedenie „pevnej linky“ do bytu alebo do domu čakalo niekoľko mesiacov (podobne ako v Československu za čias socializmu), tak po sprivatizovaní sa tento čas skrátil na niekoľko dní. A nesťažovali sa ani na rast cien telekomunikačných služieb.

Súkromné železnice

Hneď však vyťahli argument o údajne katastrofálnom dopade privatizácie štátnych britských železníc. Tu treba poznamenať, že úplná privatizácia železníc prebehla až za vlády premiéra Johna Majora, ale zámer sa zrodil počas vlády Margaret Thatcher.

A ešte počas jej vlády prebehla aj „pokusná“ privatizácia jednej úzkorozchodnej železnice.

Privatizácia údajne spôsobila pravidelné meškania, výpadky spojov a aj niekoľko zrážok vlakov. Myslím, že v prípade štátnych železníc išlo sčasti o spomienkový optimizmus, pretože problémy s meškami či výpadkami boli dlhodobým problémom, ktorý trápil britské železnice dávno pred ich privatizáciou. O častých štrajkoch pracovníkov železníc ani nehovoriac. Niekoľko tragických nehôd, ktoré sa udiali v období niekoľkých

Margaret Thatcher zmenila Konzervatívnu stranu a Veľkú Britániu. A zmenila dokonca aj Labouristickú stranu

rokov po privatizácii železníc, boli skôr následkom dlhodobého nedostatočného investovania zo strany štátnych železníc do rekonštrukcie a nových technologických prvkov zabezpečujúcich bezpečnosť. Iste, privatizácia železníc mala aj svoje detské choroby, napríklad nedostatočné informačné prepojenie spoločností, ktoré sprivatizovali jednotlivé časti železničnej siete, čo istý čas komplikovalo cestovanie s prestupom z vlakov jednej spoločnosti na vlaky iných spoločností. Keď sa pozrieme dnes na britské železnice, ktoré prevádzkuje niekoľko súkromných spoločností, vidíme moderný dopravný systém fungujúci bez výraznejších problémov.

Labouristická opozícia v čase privatizácie britských železníc vyhlásila, že keď sa dostane k moci, železnice znovu znárodní. Ale labouristická vláda Tonyho Blaira tento slub nespĺnila. Čo nemožno považovať za nič iné než za uznanie, že privatizácia britských železníc bola správna a pre občanov a ekonomiku Británie prospešná vec.

Zmenila tvár Británie

Margaret Thatcher mala a má v Británii veľa kritikov. Vlastne si spomínam iba na dvoch priaznivcov Margaret Thatcher, ktorých som stretol na univerzite v Británii. Obaja boli členmi Konzervatívnej strany. Jeden

z nich bol môj vtedy asi šesťdesiatročný spolužiak, ktorý si po štyroch dekádach práce pre petrolejársku firmu v rôznych končinách sveta povedal, že vyštuduje medzinárodné vzťahy. Ten nás cez prestávky medzi prednáškami zabával historikami zo svojho života. Napríklad i tou, ako údajne nahovoril Margaret Thatcher na privatizáciu „public houses“. To bol ďalší z významných počínov britskej premiérky, vďaka ktorému sa zo státisícov nájomníkov stali vlastníci bytov a domov. Tento krok posilnil rozvoj trhu s nehnuteľnosťami a pomohol k zvýšenej mobilite pracovnej sily v Británii.

Margaret Thatcher zmenila Konzervatívnu stranu a Veľkú Britániu. A zmenila dokonca aj Labouristickú stranu. V roku 1983 v predvolebnom manifeste *Nová nádej pre Britániu* Labouristická strana deklarovala zámer znovuznárodniť krátko predtým sprivatizované spoločnosti. A tiež jednostranne odstúpiť od vlastníctva jadrových zbraní. Po druhej volebnej porážke v rade však od oboch zámerov upustila. Neil Kinnock, ktorý sa stal lídrom labouristov, výrazne obmedzil vplyv odborov v rámci strany a z radikálnej ľavicovej strany spravil stredoflavú.

Tony Blair, ktorý sa stal lídrom labouristov v roku 1994 posunul programovo Labouristickú stranu ešte viac „doprava“. Úspech privatizácie, ktorý sa prejavil v efektívnejšom fungovaní sprivatizovaných firiem spôsobil, že na návrh Tonyho Blaira Labouristická strana zo svojich stanov vypustila programový cieľ „spoločné vlastníctvo výrobných prostriedkov“, ktorý sa interpretoval ako snaha o znárodnenie súkromného vlastníctva, a prihlásil sa k „tretej ceste“. Aby zvýraznil zmeny v politike Labouristickej strany, marketingovo začal používať pojem *New Labour*. Viacerí politickí analytici po volebnom víťazstve labouristov v roku 1997 (po osemdesiatich rokoch v opozícii) skonštatovali, že Blair vyhral vďaka tomu, že takpovediac vykradol program Konzervatívnej strany, akurát mu dal sociálnejšie vyzerajúci obal.

Lady Thatcher bola premiérkou od roku 1979 do roku 1990. Nielenže bola prvou ženou na poste britského predsedu vlády, ale bola aj najdlhšie slúžiacim britským premiérom za posledných 150 rokov. Vyhrala tri voleby za sebou a neodstúpila z funkcie premiérky po prehratých voľbách, ale po tlaku zvnútra Konzervatívnej strany. Dovolím si tvrdiť, že aj štvrté volebné víťazstvo Konzervatívov v rade v roku 1992 bolo výsledkom pokračovania politiky thatcherizmu.

Karikaturisti často kreslili nástupcu Železnej lady, premiéra Johna Majora, ako malého chlapčeka robiaceho to, čo mu hovorí veľká „Maggie“. Samotná Margaret Thatcher kritiku na svoju stranu okomentovala typickým suchým anglickým humorom: „Ak by ma moji kritici videli kráčať po Temži, povedali by, že je to preto, že neviem plávať“.

O SKUTOČNOM DUÁLNOH MODELI VZDELÁVANIA

Zuzana Zimenová

Potreba modernizácie systému odborného vzdelávania a prípravy na povolanie (OVP) je v súčasnosti vysoko aktuálna, keďže si ju vynucujú vážne systémové problémy slovenskej ekonomiky. Čo robia krajiny s nízkou mierou nezamestnanosti inak ako my?

Zamestnávateľa na Slovensku dlhodobo avizujú, že absolventi stredných odborných škôl nie sú na prácu vo firmách dostatočne pripravení. Niektoré pracovné pozície dokonca nevedia vôbec obsadiť, pretože na pracovnom trhu nie je dostatok absolventov s nižšou kvalifikáciou. Na iné pracovné pozície sa hlási až príliš vysoký počet absolventov, najmä tých s maturitou alebo vysokoškolských. Príprava budúcej pracovnej sily na Slovensku neladí s požiadavkami trhu práce.

Tvrdí realitu slabého výkonu systému OVP dokazujú rastúce čísla nezamestnanosti, najmä v kategórii dvadsiatnikov, kde sa Slovensko umiestnilo po Grécku a Španielsku najhoršie v Európe. V marci 2013 tvorila skupina mladých vo veku 15 až 24 rokov tretinu z celkového počtu nezamestnaných, pričom veková skupina 20 až 29 ročných je zároveň najpočetnejšia v štruktúre uchádzačov o zamestnanie.

Čo robia krajiny s nízkou mierou nezamestnanosti inak ako my? Ako fungujú ich vzdelávacie systémy, ktoré produkujú absolventov, o ktorých je na pracovnom trhu záujem? Ako súvisí kvalita prípravy budúcej pracovnej sily s hospodárskym úspechom týchto krajín? V diskusiách o potrebných zmenách v systéme OVP, ktoré v rámci pripravovaných národných projektov za milióny eur rozprúdil rezort školstva, si treba klásť aj tieto otázky.

Švajčiarsko ako inšpirácia

Základným princípom švajčiarskeho duálneho systému odborného vzdelávania je reálny predpoklad, že drvivá väčšina dobre zaškolených absolventov dostane prácu tam, kde ich na ňu pripravovali, teda vo firmách, kde pracovali už ako učni. Náš systém OVP funguje na predpoklade, že (ne)dostatočne pripravení absolventi škôl bez potrebnej praxe si sami nájdu zamestnanie na trhu práce a v drsnom konkurenčnom prostredí uspejú v boji o pracovné miesto s tými najlepšimi, často skúsenejšími a prekvalifikovanými uchádzačmi. Prax ukazuje, nakoľko je tento predpoklad nereálny.

Vo Švajčiarsku sa v príprave budúcich pracovníkov angažujú samotní zamestnávateľa. Robia to najmä vo vlastnom záujme, pretože platí, že najlepšia pracovná sila je taká, ktorú si firma sama vychová. Platí to nielen o murároch alebo automechanikoch, ale aj o účtovníkoch, manažéroch prevádzok cestovného ruchu, dokonca o vývojároch informačných technológií, či o predajcoch mobilných telefónov. Odborné vzdelávanie má vo Švajčiarsku mnoho podôb a úrovni a vďaka flexibilita a priepustnosť celého systému ide o model, ktorý sleduje nielen benefity zamestnávateľov, ale podporuje aj individuálnu kariéru, dráhu samostatného podnikania nevyvíjajúcu.

Investície do vzdelávania sa vyplatia

Švajčiarski zamestnávateľa znižujú 60% nákladov na vzdelávanie, zvyšných 40% je hrađených z verejných zdrojov. Investície, ktoré firmy na vzdelávanie vynaložia, sa im vrátia v produktívnej práci, ktorú učni počas prípravy na povolanie v prevádzkach vykonajú, dokonca im prinesú čistý zisk.

Zatiaľ čo u nás derie „učení“ najmä školské lavice a do skutočnej firemnej prevádzky neraz ani nenakukne, vo Švajčiarsku je od prvého dňa nástupu na vzdelávanie zamestnancom firmy, ktorá ho hneď ako je to možné nasadzuje do produktívnej prevádzky. Švajčiarski učni chodí do školy len 1 až 2 dni v týždni. Prevažná časť jeho prípravy na povolanie prebieha vo firme a je spojená s praktickými činnosťami, za ktoré učení dostáva vo všetkých ročníkoch pravidelný mesačný plat.

Napriek tomu, že švajčiarske firmy majú so vzdelávaním budúcej pracovnej sily výdavky, do ktorých treba zahrnúť aj platy učňov, zamestnávateľa vedia vyčísliť celkový zisk, ktorý im duálny model OVP prináša. Švajčiarski učni dokázali v roku 2009 vyprodukovať ekonomicke hodnoty vo výške 5 824 mil. CHF, firmy do duálneho systému investovali 5 350 mil. CHF, čo znamená, že celkový „čistý zisk“ firmiem z duálneho systému dosiahol v roku 2009 výšku 474 mil. CHF.

Verejná diskusia o duálnom systéme je sýtená falošnou sentimentalitou

Peniaze nie sú jediným motívom zamestnávateľov, pre ktorý dobrovoľne vstupujú do vzdelávania budúcej pracovnej sily. Ďalším je silný inovačný potenciál. V procese vzdelávania prúdia inovácie do firmiem všetkými smermi – aj prostredníctvom inovatívnych vzdelávacích programov, ktoré musia firmy pre učňov pripraviť, aj od samotných učňov, ktorých v kreativite nikto nebrzdí, keďže sa očakáva, že väčšinu z nich si firma ponechá aj po skončení vzdelávania.

Duálny model je „market driven“

Na Slovensku rezort školstva a niektorí zamestnávateľa sýtia verejnú diskusiu o potrebných zmenách v OVP vlastnými predstavami o duálnom systéme. Vďaka tomu trpí verejná diskusia o duálnom systéme na Slovensku falošnou sentimentalitou – zvykne sa v nej „argumentovať“, že duálny systém sme tu predsa kedysi mali a odkazuje sa na systém odborného školstva pred rokom 1989. Ide o hrubý omyl.

Základným znakom duálneho systému je, že je „ťahany trhom“ a keďže socialistická ekonomika trhová nebola, ani odborné vzdelávanie v nej nemohlo byť „duálne“ v takom zmysle, v akom dlhé roky funguje napríklad v Nemecku alebo vo Švajčiarsku. Centrálné plánované mechanické prepájanie teórie

a praxe funguje na celkom iných princípoch ako duálny systém a preto nie je ani zdrojom

hospodárskeho úspechu, o čom svedčí dostatočne robustná historická evidencia spojená s krachom centrálne riadeného hospodárstva koncom 80. rokov.

Podobne podozrivú znejú aj plány rezortu na „kvalifikované“ odhady potrieb pracovného trhu v horizonte piatich rokov. V podmienkach trhového hospodárstva je principiálne nemožné podobnú ambíciu naplniť. Slovensko je šiesta najviac otvorená ekonomika sveta, o úspechu slovenských firmiem sa teda rozhoduje na celkom iných miestach ako sú predstavy ktoréhokolvek ministerstva.

Treba na to ísť komplexne

Ak by sme na Slovensku chceli mať vážnu ambíciu zaviesť duálny systém, a nie len jeho bližšie nešpecifikované prvky, ako nás informuje *Správa o stave školstva*, ktorú zverejnil rezort školstva v apríli, bude potrebné venovať sa nielen praktickým otázkam o „aplikácii“ duálneho systému.

Z diskusií počas dvoch doterajších stretnutí iniciatívy *Verejnej komisie pre reformu vzdelávacej politiky* organizovanej v spolupráci TREND Holding a OZ Nové školstvo, ktoré boli venované fínskemu modelu financovania školstva a švajčiarskemu modelu odborného vzdelávania, vyplynuli tri prierezové odporúčania všeobecného charakteru.

Po prvé, v kontexte diskusií o reforme školstva sa nemožno vyhnúť otázkam o novom funkčnom modeli decentralizácie krajiny a o novom usporiadaní kompetencií v dnešnom regionálnom školstve. Fínsko aj Švajčiarsko sú v tejto súvislosti ideálnymi príkladmi. S prihliadnutím na slovenské špecifiká stojí za úvahy vytvorenie špecializovanej školskej správy na úrovni municipalít.

Po druhé, na Slovensku je potrebná „mentálna zmena paradigmy“ pri pohľade na funkcie a ciele vzdelávacieho systému. V centre pozornosti má stať žiak a servis, ktorý sa mu pri vzdelávaní poskytuje, nie škola alebo sieť škôl. Školy majú byť v prvom rade nie zamestnávateľmi učiteľov, a teda nástrojom na budovanie sociálnych istôt učiteľského zboru, ale prostredím, ktoré sa dokáže sústrediť na rozličné potreby detí a tínedžerov.

Po tretie, obzvlášť k odbornému školstvu je potrebné pristupovať s oveľa vyššou mierou pragmatizmu, a to nie v úzkom zmysle nekonečných debát o financovaní škôl a výške normatífov, ale vo všeobecnom zmysle významu odborného vzdelávania pri realizácii hospodárskej politiky a tiež politiky zamestnanosti v krajine. Školy treba prestať vnímať ako špeciálny, do seba uzavretý svet, ale naopak ako priestor so silným integračným potenciálom rôznych záujmov, ktoré spája spoločný vektor: budúci úspech krajiny.

Autorka je analytička a editorka Portálu o reforme vzdelávania | novoskolstvo.sk. Spolu s Fedorom Blaščákom zastupujúcim TREND Holding organizuje iniciatívu Verejná komisia pre vzdelávaciu politiku.

NAD SÚMRAČNOU SA BLÝSKA

Dušan Sloboda

„Súmračná, máme problém,“ hlásia do centrálneho stanu podrezávačov rovnej dane a hrdých autorov Zákonníka proti práci čoraz častejšie správy o scvrkávajúcom sa prognózovanom raste ekonomiky, štatistiky o nepríjemne vysokej miere nezamestnanosti a rekordnej zadlženosti krajiny.

Keď vo februári 2010 navštívil Slovensko estónsky premiér Ansip, ktorý vedie tamojšiu protihovú liberálnu Reformnú stranu, dočkal sa od predsedu Fica nelichotivých poznámok na adresu Estónska, jeho prístupu k ekonomike a kríze. Protokolárnu slušnosť hostiteľa prekrylo vo zvolených sa atmosfére nutkanie domáceho náčelníka Smeru, ktorý často a rád na príklade pobaltských krajín demonštruje, ako by Slovensko podľa neho dopadlo, keby u nás pokračovali pravicové reformy. Zdalo sa, že v tom čase premiérovému premiérovi Ficovi pomáhali i aktuálne čísla. Kým medziročný pokles HDP v roku 2009 u nás bol „len“ päťpercentný, v Estónsku to bolo vyše štrnásť percent. Kým nezamestnanosť v roku 2010 u nás bola takmer 15-percentná, v Estónsku to bolo 18,5. Kým však slovenské verejné výdavky počas krízy veselo rástli naďalej, a spolu s nimi sa nabaľoval i verejný dlh, tak v Estónsku o konsolidácii roky nerečnili, ale konali a výdavky verejného rozpočtu hneď a zaraz naozaj osekali na kosť.

Keď o tri roky neskôr, koncom januára 2013, navštívil Slovensko estónsky minister financií Ligi, prejavil tunajším pozostalým úprimnú sústrasť a smútok zo skonu rovnej dane, ktorá v Estónsku oslávi čo nevidieť dve dekády úspešnej existencie. Vyjadrením, že by Estónsko nerado dopadlo tak, ako Slovensko, vrátil Ligi úder, ktorý pred tromi rokmi uštedril Fico premiérovi Ansipovi. A mohol tak urobiť s ľahkosťou a eleganciou podporovanou evidenciou zo štatistik. Kým medziročný rast HDP vo fiškálne skonsolidovanom Estónsku v roku 2011 dosahoval viac než sedem percent, na Slovensku to nebola ani polovica. Kým nezamestnanosť na Slovensku sa drží nad štrnástimi percentami, v Estónsku spadla pod desať. Kým na Slovensku vyžierame špajzu na roky dopredu a verejný dlh za päť rokov vzrástol z úrovne 30 percent

HDP nad 50, v Estónsku tento ukazovateľ nebol a nie je vyšší než desať percent. To všetko pri porovnateľnej úrovni priemerných miezd.

Mnohí si oddýchnu, že sa naša vláda odhodlala neinšpirovať sa opatreniami tej estónskej. Pravicové reformy a experimenty na ľuďoch tu nechceme. Chceme istoty. Nech to stojí, čo to stojí. S tou nezamestnanosťou sa ale štatisticky bude treba ešte pohrať. Čo nezvládne Richter žonglovaním s číslami na papieri, tam pomôžu stimulmi a eurofondmi platené umelé pracovné miesta. Keď sa pánom zo „sociálnej demokracie“ nepozdáva, že naše firmy kvárené krízou a ich vládnutím nezamestnávajú tak, ako by si ich „sociálne blahorodie“ predstavovalo, prečo im i nám neukážu, ako sa to dá a má robiť? Ale nie umelými stimulmi z našich daní. Nie dočasne krátkodobou udržateľnými projektmi z eurofondov z peňazí európskych daňovníkov. Vytvoriť a udržať dotované pracovné miesto za tisíce eur, ktože by to nedokázal, však?

Z rastového Šinkanzenu s logom vzťahujúceho sa tatranského tigra na vývesnom štíte sme presadli do vŕzgajúcej ošarpanej súpravy ťahanej parnou lokomotívou, ktorej posádka si nechce priznať, že jej dochádza uhlie a kupovať ho na dlh nebude možné naveky. Keby len to, upotený fiškálny strojuvodača Kažimír hlási, že zaťahuje brzdu. Tú dlhovou. Tej konsolidačnej sa totiž drží zubami-nechtami už rok. Nekonsolidujeme. Ale to nevedí, aj v tomto sme v hlavnom európskom prúde, ktorý namiesto dlhovej brzdy zaťahuje tú konsolidačnú. Nebude trvať dlho, a zistíme, že žiadne eurohabaďúry typu regulácie odmienu bankárov či úpravy týkajúce sa poskytovania hypoték na odvrátenie dôsledkov skutočných príčin krízy stačiť nebudú. Kupujeme si čas. Čoraz drahšie. Koniec ale nebude ako z rozprávky. Koniec bude skôr ako to už poznáme z mnohých opakovaných prípadov pádov pyramidových hier. Zrážka s odmietanou realitou bude tvrdá a bolestná. Blýskať sa však bohužiaľ nebude len nad Súmračnou, ale nad celou Tatrou.

Autor je analytik KI.

UDIALO SA:

1) V dňoch 1.-3. marca 2013 v Lúčkach pri Kremnici KI a ZOMOS organizovali seminár na tému **Verejná kontrola obecnej samosprávy**. Viac na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.

2) Dňa 4. marca 2013 sa KI pridala k úvodným signatárom **hromadnej pripomienky za odmietnutie návrhu zákona o odbytovom fonde**. Návrh zákona bol nakoniec predkladateľom stiahnutý. Viac na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.

3) Dňa 11. marca 2013 riaditeľ KI Peter Gonda zverejnil štúdiu **Eurozóna a alternatíva európskej ekonomickej integrácie**. Viac na webstránke KI v sekcii ŠTÚDIE.

4) Dňa 11. marca 2013 v Banskej Bystrici a dňa 12. marca 2013 v Bratislave organizoval KI s podporou Nadácie Tatra banky ďalšiu, tentoraz už v poradí tridsiatu z cyklu prednášok CEQLS. Na tému **Kríza politiky štátnych zásahov** prednášal Richard M. Ebeling, profesor ekonomie na Northwood University (USA). Viac, vrátane videozáznamu, na webstránke KI v sekcii KONFERENCIE.

5) Dňa 13. marca 2013, v predvečer stého výročia narodenia Dominika Tatarku, KI a Porota Cený Dominika Tatarku s podporou Allianz SDSS a exe organizovali v Pálffyho paláci v Bratislave **Slávnostné udeľovanie Cený Dominika Tatarku za rok 2012**. Cena bola ude-

lená Olegovi Pastierovi za knihu *Za ozvenou tichých hlasov II (Päť scenárov, päť koláží)*. Viac, vrátane videozáznamu, na webstránke KI v sekcii CENA DOMINIKA TATARKU.

6) Dňa 21. marca 2013 VŠEMVS v spolupráci s Komunálnym výskumným a poradenským centrom organizovali v Bratislave workshop na tému **Odpadové hospodárstvo a samospráva**, kde na danú tému prezentoval svoj príspevok aj analytik KI Radovan Kazda.

7) Dňa 23. marca 2013 v Rožňave KI v spolupráci so ZOMOS organizoval workshop na tému **Právo na dobrú samosprávu nielen na Gemerí**. Viac na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.

8) Dňa 27. marca 2013 KI v partnerstve s Vysokou školou manažmentu a s finančnou podporou Nadácie Tatra banky organizoval druhý zo seminárov šiesteho ročníka cyklu **Akadémiu klasickej ekonomie (AKE)**. Viac o AKE sa dozviete na ake.institute.sk.

9) V marci 2013 sa z okruhu ľudí KI v médiách nielen k aktuálnym témam vyjadrovali Peter Gonda, Ondrej Dostál, Radovan Kazda, Ivan Kuhn a Dušan Sloboda. Viac nájdete na www.konzervativizmus.sk v sekciách ČLÁNKY, ROZHOVORY, KI KOMENTUJE, AUDIO/VIDEO KI a BLOGY.

KP KI KLUB PODPOROVATEĽOV
KONZERVATÍVNEHO INŠTITÚTU
M. R. ŠTEFÁNKA

Napriek doterajším aktivitám a dosiahnutým výsledkom sme na hranici finančnej udržateľnosti. Založili sme preto Klub podporovateľov Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika (KPKI).

Cieľom je získať súkromné zdroje na pokračovanie a rozvinutie našich aktivít a vytvoriť komunitu hodnotovo blízkych ľudí, s ktorými môžeme spoločne zdieľať, efektívnejšie presadzovať a brániť tradičné a historicky overené hodnoty.

Členom KPKI sa môže stať každý, kto podporí KI ročným príspevkom vo výške minimálne 30 eur a vyplní kontaktný formulár.

Viac informácií o možnostiach podpory nájdete na webstránke KI na adrese www.konzervativizmus.sk v sekcii PODPORTE NÁS.

Ďakujeme!

ĎAKUJEME ZA PODPORU:

Ďakujeme partnerom slávnostného udeľovania Cený Dominika Tatarku za rok 2012.

exe

Allianz

Allianz - Slovenská dôchodková správcovská spoločnosť, a. s.